

SUN’IY INTELLEKT TA’LIMDA:IMKONIYATMI YOKI XAVFMI?

Mardonova Shohida Shodmonovna

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

“Kompyuter lingvistikasi” ta’lim yo‘nalishi

1-bosqich guruhi talabasi

Email:mardonovashohida6@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining ta’lim tizimida tutgan o‘rni, ularning imkoniyatlari va xavf omillari tahlil qilinadi. Sun’iy intellektning rivojlanish jarayoni, zamonaviy o‘quv jarayoniga ta’siri, shuningdek, inson omilining saqlanib qolish zaruriyati ilmiy asoslarda yoritiladi. Maqolada ta’limda SI dan foydalanishning afzalliklari, kamchiliklari va istiqbollari bo‘yicha xulosalar chiqarilgan.*

Kalit so‘zlar: *sun’iy intellekt, raqamli ta’lim, texnologiyalar, imkoniyatlar, xavf, innovatsiya, ta’lim tizimi, raqamlashtirish, o‘qitish samaradorligi.*

Kirish

XXI asrda raqamli texnologiyalar jadal sur’atlarda rivojlanmoqda. Ular orasida sun’iy intellekt (SI) insoniyat hayotining deyarli barcha jabhalariga kirib kelmoqda. Bugungi kunda SI nafaqat ishlab chiqarish, sog‘liqni saqlash yoki iqtisod sohasida, balki ta’lim tizimida ham muhim o‘rin egallab bormoqda. U o‘qituvchilarga o‘quv jarayonini samarali tashkil etishda, o‘quvchilarga esa individual yondashuv orqali bilim olishda yordam bermoqda. Biroq bu jarayon bilan bir qatorda, texnologiyaga haddan ortiq ishonch, inson tafakkurining susayishi, ma’lumotlar xavfsizligi kabi masalalar ham dolzarb bo‘lib bormoqda.

1. Sun’iy intellekt tushunchasi va rivojlanish bosqichlari

Sun’iy intellekt – bu insonning fikrlash, o‘rganish va qaror qabul qilish qobiliyatlarini texnik qurilmalar yordamida modellashtiruvchi tizimdir. Bu atama ilk bor 1956-yilda amerikalik olim Jon MakKarti tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan. Dastlab SI faqat oddiy hisoblash amallarini bajaruvchi dasturlar sifatida qaralgan bo‘lsa, bugungi kunda u murakkab algoritmlar, neyron tarmoqlar va mashinaviy o‘rganish (machine learning) tizimlariga asoslangan. Hozirda sun’iy intellekt ta’limda avtomatik baholash tizimlari, test platformalari, interaktiv yordamchilar va onlayn o‘qitish dasturlarida keng qo‘llanilmoqda.

SI texnologiyalarining rivojlanishi natijasida o‘quv jarayonlari yanada qulay va interaktiv tus oldi. Masalan, ChatGPT, Grammarly, Duolingo kabi tizimlar til o‘rganish, matn tahlili va o‘qitish jarayonida o‘quvchi bilan muloqotga kirishish imkonini bermoqda. Bu esa inson tafakkurini rag‘batlantirish bilan birga, o‘quvchi uchun qulay muhit yaratmoqda.

2. Ta’lim tizimida sun’iy intellektning imkoniyatlari

Sun’iy intellekt ta’lim sohasida ko‘plab imkoniyatlarni taqdim etadi. Avvalo, u o‘qituvchining ishini yengillashtiradi: test yaratish, avtomatik baholash, o‘quvchilarning

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

bilim darajasini tahlil qilish kabi jarayonlar SI yordamida tez va aniq amalga oshiriladi. Shuningdek, SI individual o'qitish usullarini ishlab chiqadi, har bir o'quvchining o'zlashtirish darajasiga mos dastur tuzadi. Bu yondashuv 'shaxsga yo'naltirilgan ta'lim' tamoyilini yanada samarali amalga oshirish imkonini beradi.

SI yordamida yaratilgan virtual laboratoriyalar, interaktiv simulyatorlar, ovozli yordamchilar o'quvchilarga amaliy bilimlarni osonroq o'zlashtirish imkonini beradi. Masalan, tibbiyotda anatomiya modellarini o'rganish uchun 3D simulyatsiyalar, fizika fanida tajribalarni xavfsiz sharoitda o'tkazish imkonini beruvchi dasturlar mavjud. Bundan tashqari, SI til o'rganishda ham samarali vosita bo'lib, talaffuzni to'g'rilash, matnni tarjima qilish va eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam beradi.

Ta'limda SI'dan foydalanish natijasida o'quvchilarda mustaqil o'rganish ko'nikmalari shakllanadi, o'qituvchilar esa o'z vaqtini samarali rejalashtira oladilar. Bu esa umumiy ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

3. Sun'iy intellektdan foydalanishdagi xavf va muammolar

Sun'iy intellektning afzalliklari bilan bir qatorda, uning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Eng avvalo, o'quvchilarning SI vositalariga ortiqcha tayanishi natija sida mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv zaiflashadi. Ko'pchilik talabalar topshiriqlarni o'zlari o'rganish o'rniga, SI yordamida tayyor javob olishga moyil bo'lmoqda. Bu esa bilimning yuzaki shakllanishiga olib keladi.

Bundan tashqari, ma'lumotlarning maxfiyligi va intellektual mulk masalalari ham dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Ba'zi sun'iy intellekt tizimlari foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini yig'adi va tahlil qiladi, bu esa axborot xavfsizligi nuqtai nazaridan xavf tug'diradi. Yana bir muhim jihat — o'qituvchining o'rni va roli. Agar SI haddan tashqari keng joriy etilsa, insoniy muloqot, mehr-muhabbat, pedagogik sezgirlik kabi fazilatlar orqa planga o'tadi.

Shuningdek, SI vositalari har doim ham to'liq ishonchli emas. Ular ba'zan noto'g'ri ma'lumotlarni taqdim etadi yoki murakkab tafakkur talab qiladigan savollarga yuzaki javob beradi. Shu sababli, SI'ni inson nazoratisiz to'liq o'qituvchi o'rniga qo'llash to'g'ri emas.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. U o'qituvchilarning yukini yengillashtiradi, o'quvchilarga esa o'zlashtirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Biroq SI insonning tafakkuri, his-tuyg'ulari va pedagogik sezgirligini to'liq almashtira olmaydi. Shuning uchun ta'lim tizimida sun'iy intellektdan oqilona, maqsadli va nazorat ostida foydalanish zarur. Texnologiya inson uchun xizmat qilishi, inson esa uni boshqaruvchi subyekt bo'lib qolishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov A. Sun'iy intellekt asoslari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2022.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

2. UNESCO. Artificial Intelligence and Education: Guidance for Policy-makers. – Paris, 2021.
3. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – Pearson, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi hisobotlari, 2023.
5. Williams C. Move: The New Science of Body Over Mind. – London: Profile Books, 2021.

